

KAZIMIERZ ŁĘCZYCKI

Zakład Agrobiznesu Instytutu Agronomii
Akademia Podlaska w Siedlcach

PREFERENCJE ROLNIKÓW W ZAKRESIE INWESTYCJI INFRASTRUKTURALNYCH NA OBSZARACH WIEJSKICH

Farmers preferences as regards infrastructural investments in rural areas

ABSTRAKT: W pracy podjęto próbę klasyfikacji rodzajów infrastruktury rolniczej, a następnie określenia preferencji w tym zakresie wśród rolników – ich beneficjentów. Badania przeprowadzono na grupie 123 gospodarstw położonych w środkowowschodniej Polsce. Wśród gospodarstw największych (pow. 20,0 ha UR) za najważniejsze dla ich rozwoju badani respondenci uznawali budowę dróg oraz sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. W grupie gospodarstw najmniejszych preferowany był rozwój sieci sprzedaży środków do produkcji rolnej oraz skupu produktów rolnych.

słowa kluczowe; key words:

infrastruktura rolnicza – *agricultural infrastructure*, obszary wiejskie – *country spaces*, inwestycje – *investments*, grupy obszarowe gospodarstw – *homestead's space groups*, preferencje – *preferences*

WSTĘP

Infrastruktura oznacza podstawowe wyposażenie danego obszaru w urządzenia oraz instytucje warunkujące i umożliwiające właściwe funkcjonowanie produkcyjnych działów gospodarki. Jej znaczenie jest szczególnie istotne w warunkach globalizującej się gospodarki, postępującego procesu jej integracji w relacjach międzynarodowych oraz internacjonalizacji życia społeczno-gospodarczego (5). Aktualny stan infrastruktury na danym obszarze ukształtowały w dużym stopniu takie czynniki jak uwarunkowania geograficzne i historyczne, poziom rozwoju kultury, struktura sieci osadniczej oraz przestrzenne rozmieszczenie gospodarstw rolniczych (1). W przeciwieństwie do większości innych zjawisk w gospodarce, infrastruktury nie można zastąpić niczym innym. Musi być tworzona na każdym obszarze grupującym określoną ilość podmiotów gospodarczych (przedsiębiorstw czy gospodarstw rolniczych), jak również gospodarstw domowych. Z reguły nie przynosi bezpośrednich efektów produkcyjnych, ponieważ są one przesunięte w czasie w stosunku do okresu ponoszenia nakładów. Rolę i znaczenie infrastruktury w kształtowaniu zjawisk społeczno-ekonomicznych na obszarach wiejskich przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1

Infrastruktura w rozwoju obszarów wiejskich
Infrastructure of the rural areas

Cele rozwoju infrastruktury Aims of infrastructure development	Wybrane sposoby realizacji przyjętych celów Selected means of realization of accepted goals
Podnoszenie poziomu cywilizacyjnego życia na wsi Raising civilization level of life in the rural areas	<ul style="list-style-type: none"> – doskonalenie warunków życia mieszkańców wsi; improving the conditions of people living on the rural areas – zmniejszenie dysproporcji pomiędzy miastem a wsią; decreasing the disproportion in living conditions between urban and rural areas
Aktywizacja życia społeczno-gospodarczego na obszarach wiejskich Activating social and economic life in rural areas	<ul style="list-style-type: none"> – aktywizacja życia gospodarczego; activating economic life – wprowadzanie postępu społecznego i gospodarczego; introducing social and economic progress – tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości; creating favourable conditions for the development of business
Stymulowanie inwestycji mieszkaniowych i produkcyjnych na wsi Stimulating investments for housing and production in rural areas	<ul style="list-style-type: none"> – przyciąganie kapitału inwestycyjnego; attracting investment capital – zmniejszanie kosztów przedsięwzięć inwestycyjnych; decreasing the cost of investment undertakings – kształtowanie atrakcyjności lub nieatrakcyjności danego obszaru; shaping attractiveness or unattractiveness of a given area – określanie szans i barier rozwoju regionu; defining the opportunities and obstacles to the region development

Źródło: opracowanie własne na podstawie (3)
Source: own compilation based on pos. 3 of literature

Analiza przedstawionych celów rozwoju infrastruktury, jak również sposobów ich realizacji daje podstawy do sformułowania pewnych uogólnień. Otóż infrastruktura posiada kompleksowy charakter, przez co rozumiemy jej wpływ w zasadzie na wszystkie dziedziny życia człowieka. W pierwszej kolejności należy wymienić podnoszenie poziomu życia cywilizacyjnego na wsi, ponieważ infrastruktura techniczna uważana jest za warunek *sine qua non* poprawy poziomu życia ludności na obszarach wiejskich (4). Takie podejście jest jak najbardziej uzasadnione, ponieważ poprawę warunków życia człowieka należy traktować jako ostateczny cel wszelkiej jego aktywności. Aktywizacja życia społeczno-gospodarczego oraz stymulowanie inwestycji mieszkaniowych i produkcyjnych mają charakter szczegółowy i prowadzą do podnoszenia poziomu życia mieszkańców wsi.

Całościowe ujęcie problematyki infrastruktury rolniczej powinno uwzględniać relatywnie szeroki jej zakres rodzajowy. Centralne miejsce spośród podmiotów gospodarczych funkcjonujących na obszarach wiejskich zajmują gospodarstwa rolnicze. Wynika to z ich charakteru, istoty, funkcji produkcyjnych, jak również uwarunkowań historycznych. Istotne znaczenie w ich rozwoju spełniają takie działania jak organizacja gospodarki nawozami mineralnymi i organicznymi czy organizacja ochrony środowiska i produktów rolnych. Działania w tym obszarze jak dotychczas mają charakter mało zinstytucjonalizowany w formie przedsiębiorstw czy organizacji na poziomie lokalnym (gminnym czy powiatowym). Należy przypuszczać, że będą podejmowane inicjatywy w tym zakresie w coraz szerszym wymiarze, które w niektórych rejonach kraju mają już miejsce.

Za cenną publikację z zakresu infrastruktury na obszarach wiejskich należy uznać opracowanie prof. Wójcickiego z IBMER opublikowane w 1993 r. (6). Podrozdział zatytułowany „Rozwój infrastruktury rolniczej” przedstawia proponowane przez autora kierunki zmian, aktualizacji lub wprowadzania nowych form działania w tym zakresie. Zawarte tam treści stanowiły bezpośrednią inspirację do podjęcia badań dotyczących znaczenia poszczególnych elementów infrastruktury rolniczej na obszarach wiejskich.

PROBLEM, CEL I ZAKRES BADAŃ

Obiekty o charakterze infrastrukturalnym mają cechy środków trwałych, które do uruchomienia wymagają relatywnie wysokich nakładów początkowych. W przypadku urządzeń infrastrukturalnych są one szczególnie duże, o czym świadczy także polityka Unii Europejskiej w zakresie kierunków wsparcia finansowego przedsięwzięć gospodarczych. Dlatego rozwój infrastruktury na obszarach wiejskich należy rozpatrywać przez pryzmat zasad obowiązujących w ekonomii, których istotą jest umiejętność racjonalnego wykorzystania ograniczonych zasobów, jakimi dysponuje człowiek. Wzrastające znaczenie obiektów infrastrukturalnych w rozwoju cywilizacyjnym i życiu gospodarczym daje podstawy do prowadzenia badań w tym zakresie. Zasadniczym problemem do rozwiązania w realizacji inwestycji na obszarach

wiejskich jest określenie ich kierunków oraz kolejności działalności inwestycyjnej w zakresie szeroko rozumianej infrastruktury rolniczej. Podjęta została próba rozpoznania powyższych zjawisk ekonomicznych, które skonkretyzowano w 3 następujących celach badawczych.

1. W oparciu o dotychczas prowadzone badania, prezentowane w literaturze, dokonano analizy szczegółowych rodzajów infrastruktury oraz pogrupowano je wg kryterium przeznaczenia.
2. Zbadanie preferencji producentów rolnych – bezpośrednich beneficjentów inwestycji infrastrukturalnych w zakresie szczegółowych rodzajów infrastruktury rolniczej oraz utworzonych na ich podstawie grup.
3. Określenie wpływu wielkości gospodarstw rolniczych na preferencje w zakresie kierunków inwestowania w rozwój infrastruktury rolniczej.

Na podstawie wymienionych we wspomnianym artykule prof. Wójcickiego elementów infrastruktury rolniczej dla celów badawczych niniejszego opracowania wyodrębniono 20 szczegółowych jej rodzajów. Miały one odzwierciedlać kompleksowe ujęcie większości czynników kształtujących infrastrukturę podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na obszarach wiejskich, uwypuklenie i mocne podkreślenie rolnych elementów infrastruktury (bardziej o charakterze organizacyjnym), co należy potraktować jako prawidłowe podejście do problematyki jej rozwoju na obszarach wiejskich.

Badani respondenci spośród 20 elementów wybierali 10, które uznawali za najważniejsze w rozwoju rejonu ich zamieszkania. Wszystkie analizowane rodzaje infrastruktury rolniczej do badań bezpośrednich zostały przedstawione w tabeli 2 i odpowiednio ponumerowane dla ułatwienia ich analizy w dalszej części. Zadaniem właścicieli badanych gospodarstw rolniczych był jednoznaczny wybór dziesięciu najbardziej potrzebnych, wg ich opinii, w rozwoju rejonu ich zamieszkania. W badaniu ograniczono się do uzyskania informacji o 10 najważniejszych elementach. Przyjęte zostało założenie, że próba ich klasyfikacji przez respondentów, ze względu na słabą znajomość tej problematyki oraz jej złożoność, nie pozwoli uzyskać wiarygodnych danych wyjściowych do analizy.

Badania przeprowadzono na grupie 123 gospodarstw rolniczych położonych na obszarach środkowowschodniej Polski (powiaty siedlecki, łosicki, węgrowski, rycki i radzyński) w 2005 r. Prezentowane wyniki analiz stanowią fragment szerszych badań obejmujących problemy warunków finansowania rozwoju obszarów wiejskich.

PRÓBA USYSTEMATYZOWANIA ELEMENTÓW INFRASTRUKTURY ROLNICZEJ

W literaturze można spotkać szereg opracowań charakteryzujących infrastrukturę z punktu widzenia celów, zadań oraz jej znaczenia w rozwoju gospodarczym obszarów wiejskich. Natomiast zdecydowanie mniej jest analiz naukowych traktujących o klasyfikacji poszczególnych rodzajów infrastruktury rolniczej. Dostępne wyniki analiz techniczno-ekonomicznych, uniwersalne metody badawcze, takie jak

indukcja i dedukcja, jak również porównania, analogie oraz własne przemyślenia były podstawą do opracowania koncepcji grup elementów infrastruktury rolniczej, które zostały przedstawione w tabeli 2. Wyodrębniono 6 grup: instytucje i organizacja postępu biologicznego oraz ochrony produkcji w rolnictwie, przedsiębiorstwa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich, organizacja ochrony środowiska przed skażeniami pochodzenia rolniczego, obiekty infrastruktury energetycznej, infrastruktura w zakresie dróg i łączności, obiekty i działania w zakresie infrastruktury handlowej i przetwórczej.

5 wyodrębnionych grup elementów infrastruktury rolniczej stanowią zasoby rzeczowe. Spełniają one cechy obiektów infrastrukturalnych w sposób jednoznaczny. Zagadnieniem dyskusyjnym może być natomiast wydzielenie 3 grupy określonej jako „organizacja ochrony środowiska przed skażeniami pochodzenia rolniczego”. Mieszczą się tutaj przede wszystkim działania bezpośrednio związane z gospodarką nawozową w gospodarstwach rolniczych. Dyskusyjność tych działań zasygnalizowana już we wstępie, wynika głównie z faktu, że ograniczone jest na dzień dzisiejszy występowanie obiektów o charakterze infrastrukturalnym (urządzenia techniczne, instalacje, budowle itp.), których zadaniem byłoby racjonalne użytkowanie tych środków produkcji. Wydaje się jednak, że działania w tym zakresie ze strony władz państwowych i samorządowych, jak również inicjatywy samych bezpośrednich późniejszych beneficjentów doprowadzą do powstania tych istotnych elementów infrastruktury na obszarach wiejskich.

KIERUNKI INWESTYCJI INFRASTRUKTURALNYCH W OPINII PRODUCENTÓW ROLNYCH

Wstępna analiza przyjętych w niniejszym opracowaniu grup elementów infrastruktury rolniczej na obszarach wiejskich pozwoliła wyodrębnić dwa główne ich zestawienia, uwzględniające preferencje producentów rolnych (bezpośrednich beneficjentów środków finansowych przeznaczonych na rozwój infrastruktury rolniczej). Wyniki szczegółowych obliczeń przedstawiono w tabeli 3. Grupy elementów oznaczone symbolami F, A, B, C¹ w stosunkowo małym stopniu różnią się ilościami wskazań na poszczególne składniki infrastruktury. Charakterystyczna jest natomiast duża różnica w ilości uzyskanych punktów między zestawieniem pierwszym (F, A, B, C) a drugim (D, E). Tak znaczne różnice między wyodrębnionymi powyżej zestawieniami infrastruktury stanowiły podstawę do analizy uwarunkowań i charakterystyki różnic.

Grupy składników infrastruktury A, B, C i D miały zdecydowanie dominujące znaczenie (tab. 3). Rozwój sieci handlowej sprzedaży produktów rolnych oraz

¹⁾ W celu bardziej komunikatywnego prezentowania wyników badań unikamy używania w tej części opracowania pełnych przyjętych nazw, lecz posługujemy się jedynie oznaczeniami literowymi.

Tabela 2

Koncepcja grup elementów infrastruktury rolniczej
Classification of agricultural infrastructure elements groups

Lp. No.	Obszary zmian, aktualizacji oraz nowych form działania w zakresie infrastruktury rolniczej Areas of changes, updates and new forms of activity as regards to agricultural infrastructure	Propozycja nazwy grupy Suggested group name	Oznaczenia Symbol
1.	(01) Przedsiębiorstwa hodowli roślin i nasiennictwa Plant raising and seed production establishments (02) Przedsiębiorstwa kwarantanny i ochrony roślin Quarantine and plant protection establishments, (03) Przedsiębiorstwa hodowli zarodowej zwierząt Animal pedigree breeding establishments (04) Przedsiębiorstwa hodowli i unasienniania zwierząt Animal insemination and breeding establishments (05) Zakłady kwarantanny, ochrony i leczenia zwierząt Animal quarantine, protection and treatment establishments	Instytucje i organizacja postępu biologicznego oraz ochrony produkcji w rolnictwie Institutions and organization of biological progress and production protection in agriculture	A
2.	(06) Zakłady Inwestycji i Eksploatacji Urządzeń Melioracyjnych oraz Spółki Wodne; Establishments for investments and use of irrigation and drainage devices as well as water companies (07) Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji Water supply and sewage systems companies (08) Oczyszczalnie ścieków i Zakłady Zagospodarowania cieków wodnych Waste-water treatment plants and water courses management establishments	Przedsiębiorstwa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich Water management establishments on the rural areas	B
3.	(09) Organizacja wapnowania gleb i zagospodarowywania gnojowicy Organization of soil liming and liquid manure management	Organizacja ochrony środowiska przed skażeniami pochodzenia rolniczego Organization of environmental protection against agriculture-derived pollution	C

(10)	Organizacja nawożenia mineralnego i ochrony roślin Organization of mineral fertilization and plant protection	D
(11)	Organizacja ochrony środowiska i produktów rolnych Organization of environmental and agricultural products protection	
4.	Przebudowa linii energetycznych i modernizacja elektryczności Re-building power lines and electricity modernization	
(13)	Doskonalenie zaopatrzenia w paliwa stałe, ciekłe i gazowe; Improving the supply of solid, liquid and gas fuels	E
(14)	Rozwój wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii Development of unconventional electricity sources	
(15)	Przedsiębiorstwa budowy dróg Road-making companies	
(16)	Rozwój komunikacji zbiorowej i indywidualnej Development of individual and collective means of transport	
(17)	Rozwój przedsiębiorstw telekomunikacji i radiofoniacji Development of radio services and telecommunication companies	F
6.	Przedsiębiorstwa zaopatrzenia gospodarstw rolniczych w środki produkcji Companies supplying farms with the production means	
(19)	Przedsiębiorstwa skupu produktów rolnych Companies purchasing agricultural products	
(20)	Rozwój i modernizacja przetwórstwa rolno-spożywczego Development and modernization of agricultural and food processing	
		Obiekty infrastruktury energetycznej Objects of power engineering infrastructure
		Infrastruktura w zakresie dróg i łączności Road and communication infrastructure
		Obiekty i działania w zakresie infrastruktury handlowej i przetwórczej Objects and actions connected with commercial and processing infrastructure

Źródło: opracowanie własne na podstawie literatury
Source: own research based on literature

rozwój i modernizacja lokalnego i regionalnego przetwórstwa rolno-spożywczego sklasyfikowane zostały zdecydowanie na pierwszym miejscu. Taka kolejność rodzajów infrastruktury jednoznacznie pokazuje, że dla producentów rolnych podstawowe znaczenie ma rozwiązywanie problemów związanych ze sprzedażą produktów rolnych. W tej grupie składników znalazła się również infrastruktura w zakresie zapotrzebowania gospodarstw w środki do produkcji rolnej.

Rozwój zakładów ochrony i leczenia zwierząt oraz rozwój przedsiębiorstw hodowli roślin i nasiennictwa miały największe znaczenie spośród tych rodzajów infrastruktury, które tworzyły grupę „Organizacja postępu biologicznego i ochrony produkcji w rolnictwie”. Zdecydowanie nieliczne były natomiast wskazania na obiekty infrastrukturalne w zakresie energetyki oraz dróg i łączności. W obu tych grupach znalazły się następujące szczegółowe rodzaje infrastruktury rolniczej: linie energetyczne, instalacje elektryczne, gazyfikacja, niekonwencjonalne źródła energii, zapotrzebowanie w paliwa stałe i ciekłe oraz drogi, komunikacja indywidualna i zbiorowa,

Tabela 3

Preferencje właścicieli badanych gospodarstw rolniczych w zakresie kierunków rozwoju infrastruktury na obszarach wiejskich
Farmers' opinion on development of infrastructure in the directions in rural areas

Grupy rodzajów infrastruktury Groups of infrastructure categories	Oznaczenie Symbol	Sumaryczna liczba punktów Total points	Ranking Ranking
Institucje i organizacja postępu biologicznego i ochrony produkcji w rolnictwie Institutions and organization of biological progress and production protection in agriculture	A	238	2
Przedsiębiorstwa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich Water management plants in rural areas	B	233	3
Organizacja ochrony środowiska przed skażeniami pochodzenia rolniczego Organization of environmental protection against agriculture-derived pollution	C	230	4
Obiekty infrastruktury energetycznej Objects of power engineering infrastructure	D	137	5
Infrastruktura w zakresie dróg i łączności Road and communication infrastructure	E	127	6
Działania i obiekty w zakresie infrastruktury handlowej i przetwórczej Entities and actions connected with commercial and processing infrastructure	F	264	1

Źródło: badania własne
Source: own research

telekomunikacja oraz radiofonizacja². Zasadniczy problem do rozwiązania polega na określeniu, jakie czynniki wpłynęły na fakt, że te rodzaje infrastruktury jako grupa zostały sklasyfikowane zdecydowanie najniżej.

W pierwszej kolejności należy stwierdzić, że z wymienionych powyżej rodzajów infrastruktury można wyróżnić takie, które reprezentują określony kierunek działania. Są to głównie: budowa dróg, instalacje energetyczno-elektryczne oraz łączność telefoniczna. Przeprowadzone badania wykazały, że najmniej preferowane były nakłady inwestycyjne w zakresie energetyki i łączności. Prawdopodobnie wynika to z faktu, że w 2005 r. problem telefonizacji, ze względu na telefonię komórkową, został całkowicie rozwiązany, natomiast radiofonizacja faktycznie nie ma istotnego znaczenia gospodarczego. Z kolei potrzeby energetyczno-elektryczne są zaspokajane obecnie w wystarczającym stopniu. Sygnalizowane okresowo problemy reelektryfikacji stanowią marginesowe zagadnienie. Tak więc stan ukształtowany przez dziesięciolecia lub kilkanaście ostatnich lat spowodował, że przeznaczanie dodatkowych środków inwestycyjnych na ten rodzaj infrastruktury uznawane było za niepotrzebne.

PREFERENCJE W ZAKRESIE INWESTYCJI ROLNICZYCH W GRUPACH OBSZAROWYCH GOSPODARSTW

Problematyka struktury obszarowej gospodarstw rolnych w danym kraju stanowi jeden z głównych wyznaczników prowadzonej polityki gospodarczej na obszarach wiejskich. Kwestie te miały istotne znaczenie również w kształtowaniu Wspólnej Polityki Rolnej krajów „starej Unii” w latach 80. i 90. Aktualnie dyskutowana jest kwestia określenia górnej granicy wielkości gospodarstwa rolniczego (farmy), któremu może być świadczone wsparcie finansowe z budżetu UE (dyskutowany jest obszar 300 ha). Ponieważ w Polsce mierzenie wielkości gospodarstwa rolniczego jego siłą ekonomiczną wyrażoną w jednostkach ESU nie jest jeszcze powszechne, w niniejszym opracowaniu wielkość gospodarstwa wyrażona została za pomocą powierzchni UR. W badanej grupie gospodarstw wyodrębniono 3 przedziały obszarowe: do 10,0 ha, 10,1–20,0 ha oraz 20,1 ha i więcej. Stanowiły one przedmiot szczegółowych analiz, w których chodziło o określenie preferencji w zakresie infrastruktury rolniczej wśród właścicieli gospodarstw rolniczych różniących się powierzchnią UR. Trzecim celem badawczym niniejszego opracowania było uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania:

- a) Jakie elementy infrastruktury miały szczególnie istotne znaczenie dla gospodarstw większych, natomiast zdecydowanie mniejsze dla gospodarstw z przedziałów do 10,0 ha oraz 10,1–20,0 ha?

²⁾ Zostały one wydzielone na podstawie literatury – pozycje 1, 2, 5.

- b) Które elementy infrastruktury zostały uznane za najistotniejsze dla gospodarstw najmniejszych, natomiast za mniej ważne dla pozostałych 2 wyodrębnionych grup?
- c) Które elementy infrastruktury rolniczej miały zbliżone znaczenie dla wszystkich 3 wyodrębnionych grup obszarowych gospodarstw?

W pierwszej kolejności przedmiotem analizy i oceny było określenie najważniejszych elementów infrastruktury rolniczej tylko dla gospodarstw największych (tj. powyżej 20,0 ha). Zostały tutaj wymienione: a) budowa dróg gminnych i powiatowych, b) przedsiębiorstwa budowy wodociągów i kanalizacji oraz c) przedsiębiorstwa hodowli zarodowej zwierząt (tab. 4). Jednocześnie miały one relatywnie mniejsze znaczenie dla gospodarstw z przedziałów ≤ 10 ha oraz 10,1–20,0 ha. Preferencje, zwłaszcza dla 2 ostatnich (b i c) były bardzo wysokie. Taką hierarchizację zapotrzebowania na rodzaje inwestycji rolniczych należy uznać za logiczną, między innymi z następujących względów:

- w gospodarstwach większych dominujące znaczenie ma produkcja rolnicza i z jej rozwojem związana jest sytuacja bytowa rolników,
- produkcja rolnicza związana jest z dużym zapotrzebowaniem na wodę i transport,
- duża grupa gospodarstw większych oddalona jest od większych skupisk ludności (wsi), dlatego też inwestycje wodociągowe i drogowe są dla nich relatywnie dużo wyższe, a przez to aktywność inwestycyjna w tym zakresie jest dużo mniejsza.

Za charakterystyczne należy uznać względnie wysoką pozycję rozwoju przedsiębiorstw hodowli zarodowej (również hodowli roślin i nasiennictwa). Taka hierarchizacja jednoznacznie potwierdza wybitnie rolniczy charakter tej grupy gospodarstw. Na uwagę zasługuje również fakt, że element infrastruktury określony jako „organizacja wapnowania gleb i zagospodarowanie gnojowicy” sklasyfikowany został na 3 pozycji (przy czym był on również wysoko sklasyfikowany w grupie pozostałych gospodarstw).

Drugie pytanie badawcze dotyczyło preferencji gospodarstw najmniejszych. Za najważniejszy został uznany rozwój sieci sprzedaży podstawowych produktów rolnych oraz rozwój lokalnego i regionalnego przetwórstwa rolno-spożywczego (tab. 4). Jest charakterystyczne, że również w gospodarstwach z przedziału obszarowego 10,1–20,0 ha były one najbardziej preferowane. Nie miały natomiast tak istotnego znaczenia dla gospodarstw największych. Tak określone preferencje przez gospodarstwa mniejsze oznaczają, że braki w infrastrukturze handlowej i przetwórczej są jeszcze bardzo duże.

Dokonano również identyfikacji elementów infrastruktury rolniczej sklasyfikowanych na zbliżonych pozycjach we wszystkich 3 wyodrębnionych grupach gospodarstw. Były to: a) rozwój zakładów inwestycji i eksploatacji urządzeń melioracyjnych i wodnych, b) organizacja ochrony środowiska przed skażeniami i uzyskiwania produktów żywnościowych, c) rozwój wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii. Zostały one sklasyfikowane przez badanych respondentów na relatywnie niskich pozycjach (poniżej 10 miejsca), w związku z czym nie były przedmiotem rozważań.

Tabela 4

Wpływ powierzchni UR badanych gospodarstw rolniczych na kierunki preferencji w zakresie inwestycji infrastrukturalnych
Influence of the area of agricultural lands of farms on the preferred directions with regard to infrastructural investments

Oznaczenie Symbol	Powierzchnia UR; Area of AL								
	≤10,0 ha			10,1–20,0 ha			>20,1		
	A	B	C	A	B	C	A	B	C
01	25	02	5	34	63,0	7	16	59,8	4-5
02	5	11,9	20	5	9,3	19	4	14,8	18
03	17	40,5	13-14	28	51,9	10-11	16	59,3	4-5
04	16	38,1	15	29	53,7	9	13	48,1	9-10-11
05	32	76,2	4	40	74,1	4	11	40,7	12-13
06	17	40,5	13-14	25	46,3	14	9	33,3	15
07	27	64,3	6	35	64,8	5-6	19	70,4	2
08	34	81,0	1-2-3	35	64,8	5-6	15	55,6	6-7-8
09	28	66,7	5	42	77,8	2-3	18	66,7	3
10	25	59,5	7-8-9	24	44,4	15	15	55,6	6-7-8
11	24	57,1	10	16	50,0	12	11	40,7	12-13
12	8	19,0	17	7	13,0	18	3	11,1	19
13	20	47,6	12	28	51,9	10-11	10	37,0	14
14	14	33,3	16	22	40,7	16	8	29,6	16
15	25	59,5	7-8-9	33	61,1	8	22	81,5	1
16	7	16,7	18-19	4	7,4	20	5	18,5	17
17	7	16,7	18-19	9	16,7	17	2	7,4	20
18	23	54,8	11	26	48,1	13	13	48,1	9-10-11
19	34	81,0	1-2-3	45	83,3	1	13	48,1	9-10-11
20	34	81,0	1-2-3	42	77,8	2-3	15	55,6	6-7-8

Źródło: wyniki badań własnych; Source: own research results

Oznaczenia: Symbol: A – liczba badanych gospodarstw, the number of examined farms; B – procent wskazań na dany element infrastruktury rolniczej, percentage of the references to a given element of agricultural infrastructure out total number of references; C – ranking wskazań, ranking of references

W kolumnie „Oznaczenie” znajdują się kolejne numery (od 01 do 20) rodzajów infrastruktury rolniczej, podane w tabeli 2 z odpowiadającą im numeracją.
“Symbol” contains consecutive numbers (from 01 to 20) of agricultural infrastructure types, presented in table 2 together with the corresponding numbers.

WNIOSKI

1. Preferencje rolników w zakresie infrastruktury rolniczej wskazują na duży wpływ aktualnego poziomu infrastruktury, zwłaszcza technicznej, na dokonane wskazania. Tendencje takie należy uznać za naturalne, jednak trzeba pamiętać o tym, że np. obiekty infrastruktury energetycznej oraz instalacje elektryczne w samych gospodarstwach rolniczych są już bardzo przestarzałe i wymagają kapitałochłonnych modernizacji.

2. Do niniejszej analizy włączony został problem racjonalnego gospodarowania środkami produkcji rolniczej pochodzenia chemicznego, organicznego oraz ochrony produktów rolnych przed skażeniami. Należy mocno podkreślić wzrastające znaczenie tego czynnika. Dotychczasowy, raczej skromny wymiar obiektów technicznych (budynki, budowle) czy organizacyjnych (przedsiębiorstwa) należy traktować jako zjawisko przejściowe. Przewidywalnie będą następować w tym obszarze korzystne zmiany. Wyniki badań przeprowadzonych wśród rolników potwierdziły ich relatywnie wysokie znaczenie.

3. Preferencje infrastrukturalne w zakresie budowy dróg oraz wodociągów wśród gospodarstw największych oznaczają z jednej strony występujące braki, natomiast z drugiej świadczą o dominacji produkcji rolniczej w strukturze dochodów.

4. W grupie gospodarstw najmniejszych w hierarchii potrzeb w zakresie inwestycji infrastrukturalnych dominującą pozycję miał rozwój sieci sprzedaży środków do produkcji rolnej oraz skupu produktów rolnych. We współczesnej gospodarce rynkowej znaczenie tej grupy gospodarstw będzie maleć. Dlatego też wydaje się, że określone tutaj preferencje mają mniejszą przydatność praktyczną. W zakresie organizacji sprzedaży i skupu środków produkcji i produktów rolnych musi być wypracowany określony model działania, ponieważ ten obszar gospodarki charakteryzuje duża zmienność.

LITERATURA

1. Kamerschen D., McKenzie R., Nardinelli C.: *Ekonomia*. Fundacja Gospodarcza NSZZ „Solidarność”, Gdańsk, 1991.
2. Kapusta F.: Ocena stanu infrastruktury jako podstawy działań doradczych i logistycznych w agrobiznesie. W: *Strategia rozwoju obszarów wiejskich w warunkach reformy ustrojowej państwa i procesów integracji europejskiej*, Wyd. Wyd. Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej AR Szczecin, 1999, 265-275.
3. Kropisz I.: Rola infrastruktury i przedsiębiorczości w wielofunkcyjnym rozwoju obszarów wiejskich. *Rocz. Nauk. SERiA*, **V(4)**: 163-168.
4. Łęczycki K.: Problemy funkcji i rozwoju wybranych elementów infrastruktury technicznej na obszarach wiejskich. W: *Zarządzanie lokalne w gminie i powiecie*; red.: B. Budzisz, A. Mirończuk, Wyd. Akademii Podlaskiej, Siedlce, 2001, 265-276.
5. Skawińska E.: *Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich w regionie toruńskim*. Wyd. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń, 1994.
6. Wójcicki Z.: Zmiany w polityce rolnej i rozwoju techniki rolniczej. *Post. Nauk Rol.*, 1993, **2**: 19-33.

FARMERS PREFERENCES AS REGARDS INFRASTRUCTURAL INVESTMENTS IN RURAL AREAS

Summary

The paper attempts to classify the types of agricultural infrastructure and define the farmer's preferences as regards these investments. Research was carried out on a group of 123 farms in central-eastern Poland. Among the biggest farms (with a crop area greater than 20.0 ha) building roads as well as water-pipe network and sewerage system were considered as the most important factors for the respondents development. For the smallest farms, the development of network selling products for agricultural production and purchasing agricultural products turned out to be of primary importance.

Praca wpłynęła do Redakcji 27 VI 2007 r.